

SAMOPROIZVAJANJE KOT KONCEPT, PROJEKT IN REFLEKTIRANO ISKUSTVO

Ciril Klajnsček

Človekova eksistenca ni možna v zaprtem območju notranjega dogajanja, saj se mora neprestano eksternalizirati v neki dejavnosti. Ta antropološka nujnost temelji na človeški biološki opremljenosti, notranja nestabilnost človeškega organizma pa mu nalaga, da si sam zagotavlja stalno okolje za svoje delovanje. Človek namreč sam specializira in usmerja svoje nagone. To psihološko dejstvo služi kot nujna predpostavka proizvodnje družbenega reda.

Berger - Luckmann

Proizvodnja postaja proizvodnja družbenih odnosov in družbenih sistemov(...), postaja celo proizvodnja biološke in interpersonalne identitete individuov.

Alberto Melucci

Moderna vidi sebe, kot da je postavljena izključno na samo sebe - svojo normativnost mora črpati sama iz sebe. Utopični poudarki se premikajo od pojma dela k pojmu komunikacije.(...) To, kar je moč normativno izpostaviti, so nujni, vendar splošni pogoji za komunikativno vsakodnevno prakso in za proces diskurzivnega oblikovanja volje, ki bo same udeležence postavil v situacijo konkretnih možnosti nekega boljšega, manj ogroženega življenja, v skladu z njihovimi potrebami in uvidi, na osnovi njihove lastne iniciative.

Jurgen Habermas

Uvod

V pričujočem tekstu poskušam samorefleksivno in v nekakšni post-moderni eklektični obliki pokazati na relevantnost koncepta samoproizvajanja (avtopoeza) na različnih ravneh. Izhajajoč iz predpostavke, da je koncept bralcu znan, se v prvem poglavju postavim v bran pred fundamentalizmom samoproizvajanja, v drugem opisujem svojo pot do njega, v tretjem pa skiciram njegovo aplikacijo na konkretnem projektu, s katerim se ukvarjam, tj. proučevanje gibanja in konstituiranje politike promocije zdravja v postsocialistični družbi.

1. Družbena raven: med konceptom, projektom in prakso

V kontekst našega razmišljanja o avtopoezi oz. samoproizvajanju sodi tudi obstoječa družbena anomija, pogorišče oziroma razsulo *sistema organizirane neodgovornosti* (integralnega samoupravljanja), ki mu je psihološko vedno ustrezala *navajenost* na: heteronomno pasivno družbeno samoumeščanje ("dobro opravljaj svojo funkcijo, za drugo se ne zanimaj"), prepad med osebnostjo in njeno dejavnostjo (deprofesionalizacija v stilu: "jaz sem eno, moja dejavnost pa nekaj povsem drugega"), vedenje "kot da" ("da, vem - vendar ne verjamem"), nerazločevanje funkcionalno nujno razločljivega (npr. ideologije in prava, države in družbe, delavstva in managementa, teorije in prakse, dejstev in vrednot itd.), nekriterialni egalitarizem, visoko stopnjo socialne varnosti, negacijo in konflikt kot patološka pojava, nizko stopnjo individualizacije življenjskih potekov, nereflektivno oblikovanje lastnih biografij, etiko neodgovornosti ("ni problema", "bomo že") ter nerizično sodelovanje v procesih ustvarjanja novih življenjskih možnosti.

Ta kontekst je treba upoštevati vsaj iz dveh razlogov:

1. Gre za spremembo oziroma *prehod* od enega tipa (funkcionalno nediferencirane, monocentrirane, prerogulirane, eshatološko-teleološke, delno moderne, obmoderne) družbe k drugemu - funkcionalno diferenciranemu, decentriranemu, (samo)reguliranemu tipu (post)moderne "naravne - normalne" družbe. Ali z drugimi besedami, gre za *družbeni razvoj*, ki kot tak ni le stvar nekakšnih objektivnih teženj, niti zgolj subjektivne volje akterjev (posameznikov in skupin), marveč zapletene in nikoli do kraja predvidljive mnogodimenzionalne mreže akcij, interakcij, komunikacij, struktur, organizacij, sistemov, pogledov, vrednotenj, predvidevanj, projekcij, scenarijev, odločitev, taktik, strategij, nasprotovanj, bojev in konfliktov - v katerih se nenehno med seboj mešajo vsakdanja običajna (mimetična) zavest, ideologija, predsodki, stereotipi in miti ter izkustveno in teoretsko znanje.
2. Iz spoznanj, da je *homo sapiens* vedno tudi *homo socius* ter da se na empirični ravni človekova eksistenca vedno dogaja znotraj predpostavljene družbenega reda, ki ni dan biološko in je pred vsakim individualnim organskim razvojem, sledi *razumevanje človekovega samoproizvajanja kot hkrati neizbežne družbene dejavnosti*, saj ljudje skupaj ustvarjajo svoje (družbeno) okolje z vsemi njegovimi kulturnimi, ideološkimi, psihološkimi in drugimi formulacijami vred. Ali z drugimi besedami, ker družbeni red ni sestavni del "narave stvari" in ker se človek ne more razvijati v popolni osamitvi (in ker obratno tudi človeškega okolja ni mogoče proizvajati v popolni samoti), mora

Človekova notranja biološka odprtost do sveta biti s pomočjo družbenega reda vedno preoblikovana v relativno (avtopoetično) *zaprtost*.

Brez upoštevanja takšnega konteksta in zgornjih dveh razlogov, ki govorita njemu v prid, namreč kaj hitro (če že ne nujno) zdrsnemo v *fundamentalizem samoproizvajanja* (fundament je: "vse, kar je, so zgolj še relacije") in njemu komplementarne oblike *fantazmatskih scenarijev*, ki služijo ekonomiji užitka bodisi individualnega ali pa skupinsko-dinamičnega narcizma - tega tako težko zaobidljivega spremljevalca slehernega iskanja novih, drugačnih oz. alternativnih oblik, vzorcev oz. paradigem sobivanja in sodelovanja, pa najsi gre za to ali ono novo družbeno gibanje (NDG), za ta ali oni socialni, skupinskoterapevtski ali akcijsko-raziskovalni projekt, ki (so) se dogaja(li) okrog poletne(ih) šol(e) sekcije za skupinsko dinamiko in osebno rast.*

To je še toliko bolj relevantno, če se ob spoznanju o simbolni naddoločnosti naših naziranj, ravnanj in odnosov ("mi imamo jezik in jezik ima nas") zavedamo, da smo leta in leta sobivali in sodelovali v kontekstu *jezika* (in govora), ki je bil po eni strani poln pojmov brez vsakršne r(el)acionalne utemeljitve (*vsebine, identitete*), po drugi pa poln metafizično-humanistične (sodobno religiozne) navlake v obliki hotenj oz. želja po "človečnosti", "pristnosti", "izvirnosti", "čistosti", "popolni razvidnosti", "bližini", "toplini", "neposred(ova)nosti odnosov in izkustev", "harmoniji", "brezkonfliktnosti", "permisivnosti" itd. Gre za hotenja, s katerimi je po dolgem in počez prežeta tudi realnost številnih (teoretsko nereflektiranih) skupinskih doživetij, ki se spletajo okrog poletnih šol ali na njih in ki jih vse prehitro racionaliziramo kot "iskanje nove paradigme v družbeni komunikacijski matrici"!

Prav tako pa se je treba znebiti fundamentalizma samoproizvajanja tudi zato, ker v primeru konceptov in projektov samoorganiziranja in samopomoči v današnjem svetu nimamo opravka zgolj z nekakšno individualno,

* Opomba: S tem seveda ne želim izničiti tudi pozitivnih plati poletne šole, toda moje mnenje je, da je bilo iskanje paradigme nekakšne nove individualnosti in nove integrativnosti na poletnih šolah zgolj domena nekaj zagnanih posameznikov, medtem ko se je vrednost poletne šole kot socialno-inovacijskega projekta vse preveč izgubljala pod težo ekonomije uživanja v osebno in teoretsko premalo ali pa povsem nereflektiranih odnosnih formah in izkustvih. Morda to še najbolje ilustrira naslednji odgovor ene izmed udeleženk na vprašanje, kako je bilo na poletni šoli: "Čisto fino smo se imeli, samo enega smo imeli v skupini, ki je kar naprej težil z nekakšno refleksijo, problematiziranjem in teorijo."

civilno-družbeno potrebo in samoiniciativo, marveč prav tako tudi z ekonomsko utemeljeno, državno, socialno-politično potrebo, iniciativo in prakso v okviru dekonstrukcije države blaginje in njej lastnih razvojno-strateških procesov deregulacije, deinstitucionalizacije in deprofesionalizacije proizvodnje storitev. Gre za *postmodernizem v socialni politiki*.

V kontekst tovrstne obrambe pred fundamentalizmom samoproizvajanja potemtakem glede na eksplicitne cilje organizatorjev sodi vsaj naslednje:

- a) V kolikor se poletna šola vključuje v samopomoč kot resničen *socialno-inovacijski projekt*, je treba v duhu potlačevanja ideoloških omejitev in omenjenega fundamentalizma jasno opredeliti njena *teoretska izhodišča* in *opredeljujoče pogoje*, pri čemer je že navedenim lastnostim dosedanjega sistema organizirane neodgovornosti treba dodati vsaj še naraščajočo brezposelnost in pavperizacijo, prehod na celodnevni delovni čas, obstoječo stopnjo institucionalizacije in profesionalizacije proizvodnje storitev, slabo izdelane programe družbenih dejavnosti, počasnost modernizacije javne uprave, nadaljnje krčenje proračunskih sredstev, privatizacijo proizvodnje storitev itd. Vsi ti (in pa seveda še številni drugi) za današnji čas značilni procesi namreč bistveno opredeljujejo možnosti, načine in poti tistega *premika moči* od države (prereguliranega sistema) k posamezniku(om) in skupnosti(m), ki vodi v naslednji *vrednostno-orientacijski okvir sodobnih (post)modernih družb*:

- b) Glede na to, da *socialne politike* kot funkcionalno racionalne, državno integrirane, implementirane in evalvirane socialne prakse reguliranja disfunkcij družbenega razvoja v sistemu organizirane neodgovornosti preprosto nismo imeli, je za potrebe oblikovanja matičnega središča (informacijskega vozlišča, koordinacijskega centra) za razne oblike skupin za samopomoč in samoorganiziranje treba problematizirati poti in težave konstituiranja socialne politike v kontekstu nastajajoče politične fizionomije slovenske družbe in modernizacije državnoupravnega kompleksa.
- c) Za potrebe samega raziskovanja poletnih šol kot samoproizvajajoče se entitete pa je treba najpoprej opredeliti poletno šolo kot *sistem* v skladu z vsemi potrebnimi konstitutivnimi prvini in značilnostmi delnih sistemov in njihove *avtopoetične operacijske logike*, kot jih opredeljujejo sodobne variante sistemske teorije. Te prvine so naslednje: osnovni komunikacijski kod (diferenca), procesi samoopazovanja, samoopisovanja, pretvarjanja samoopisanega v komunikacijsko relevantne semantične figure, avtoreferenčna samoselektivna logika redukcije usmerjanja in re(pro)dukcije (organizirane) kompleksnosti in kontingentnosti, selektivno pogojevanje odnosov med elementi delnega sistema, samovzpostavljanje meja med seboj in okoljem, avtopoetična odprtost in zaprtost, komuniciranje in strateške interakcije samoreferenčnega sistema z drugimi sistemi oz. okoljem, interdependenca in interpenetracija.
- d) Ob tem pa nam na pogorišču dosedanje umetne, eshatološko-teleološke skupnosti (sistema integralnega samoupravljanja) veliko bolje kot čakanje na objektivne težnje ali pa "miselno obvladovanje nastanka docela novega družbenega reda" služi takšno *razumevanje proizvodnje in nadzorovanja sprememb*, v katerem prihaja do diskurzivnega soočenja in aktivnega medsebojnega prežemanja različnih konceptov strategije, družbenih gibanj in akcijskih projektov z oseb(nost)no zmožnostjo samorefleksije.

Takšna komunikativna in avtorefleksivna praksa je za projektiranje in strategijo samoorganiziranja in samopomoči nujna že zato, ker imamo v primeru civilne družbe opraviti s tistim globalnim družbenim podsistemom, katerega komunikacijski kod tvori *volja* (kot sredstvo za nenehno samopreseganje). Le-ta v (post)moderni, decentrirani, rizični družbi pripada decentriranemu subjektu in njemu lastni avtopoetični operacijski logiki. Prav ta *decentričnost subjekta* pa je obenem tudi realni temelj nujnosti samorefleksije slehernega instrumentalno-racionalnega, projektnega oz. strateškega delovanja.

2. Individualna raven: (samo)refleksija prehojene poti

Pričujoči tekst je rezultat moje samooreferenčne spojitve predpostavljene ciljev širšega družbenega projekta "samopomoči" z mojim (v veliki meri z dosežanim izkustvom pogojenim) siceršnjim (imaginarnim) hotenjem (scenarijem, projektom) po lastnem, bolj ali manj avtonomno aktivnem in kreativnem družbenem samoumeščanju v gibanje za promocijo zdravja in družbo nasploh.

Kot neposredni izraz moje (samo)legitimacije združuje emocionalni, normativni in estetski vidik mojega "tu-bivanja" in delovanja. Po eni strani je instrumentalno racionalnega delovanja, po drugi pa rezultat neke povsem enkratne avtopoetične operativne logike samoproduciranja in samogeneriranja znotraj "družbe" kot turbulentnega in neskončno kontingentnega okolja. Kot rezultat instrumentalno racionalnega delovanja je poskus operacionalizacije ideje o necelosti, nezaključenosti in nezaključljivosti sveta (*simbolno*); kot rezultat avtopoetične samoreprodukcije korenini v moji hotenjski sestavni organizaciji in dinamiki (*realno*); kot rezultat moje samogenerativnosti pa je pogojen z mojo časovno-prostorsko (samo)projekcijo kot nekakšnim imaginarnim scenarijem, ki je v funkciji vzdrževanja konsistentnosti lastnega bivanja in delovanja (*imaginarno*). Zato je po eni strani v njem zajeto veliko več, kot bi želel povedati, po drugi strani pa tudi veliko manj, kot mislim, da sem povedal. Hkrati pa se v njem ponovno soočam z Marxovimi formulacijami, da je človek "individualno bivanje mišljene in čutne družbe za sebe" (MEID I, STR.136) in da se "v meščanski ekonomiji - in v epohi proizvodnje, ki ji ustreza (beri: v moderni družbi, op. C. K.) stari (predmoderni, op. C. K.) svet javlja kot(...) določena omejitve(...), zadovoljitev na omejenem stališču, medtem, ko sodobni svet pušča človeka nezadovoljenega oziroma je, ko se pojavlja v sebi zadovoljen - banalen" (Grundrisse, str. 199).

V času, ko sem bil še marksist (v jedru pomeni Marxovo teoretično delo prepletanje dejavno-teoretskega in strukturalističnega mišljenja, ki operira s sistemskimi problemi) in sem se odločil za individualni "marš skozi institucije", sem nenehno živel v nekakšni prometejski iluziji, da utelešam človekov "zavestni odnos do generičnosti" (značaja lastne vrste) na najbolj čutno-konkreten način. Prizadevajoč si biti "individualno bivanje mišljene in čutne družbe za sebe" sem na mesto družbe kot po sebi umevne celote vedno postavljaj konkretne individue, medtem ko sem vse svoje delovanje (samoizkazovanje svojih bitnih moči) vedno doživljal tudi kot družbeno dejavnost. Na ta način sem organsko in imaginarno združeval akcijski in strukturni pristop k družbenemu razvoju, hkrati pa sem dosledno tematiziral svoj odnos do predpostavljene institucionalnega reda.

Ob takšnem bolj ali manj avtorefleksivnem oblikovanju lastne biografije sem doživljal vzpone in padce, moč in nemoč, veselje in žalost, jezo in umirjenost. Enkrat sem bil "vlečni konj in potokaz pri usmerjanju razvoja neke marginalne družbene prakse", drugič "aktivna slaba vest družbe", tretjič analitik, četrtič konceptivni ideolog, pa politik, pogajalec, svetovalec, prosvetljevalec, učitelj, vzgojitelj itd. Dokler nisem zaradi nenehne samorefleksije naposled pristal na tleh avtonomnega spoznanja, da družbe kot celote pravzaprav sploh ni in da dejansko obstaja zgolj *odprto polje družbenih delovanj oz. delovanjskih pozicij in njim lastne (simbolne) produkcije različnih form družbenosti*.

Z mojega obzorja je postopoma izginila epistemološka niša, iz katere je govoril samoidentični subjekt, izginila je metapozicija transcendentalnega označevalca, izginila je opozicija misel-realnost, delitev na notranjost (bistvo) in zunanost (pojavnost), izginila je iluzija o vrnitvi v nekakšno naravno stanje (harmonije) in *družba* se mi je vse bolj začela kazati kot *polje razlik* (osnovni pomen strukture = razločevalna razmerja), v kateri ni nikakršne zadnje instance, ne naravnega središča, ne nerelacijske identitete, ne nediskurzivnega subjekta, ne nediskurzivne narave objekta, ne simbolno neposredovanih razmerij, ne enega samega pojasnjevalnega modela.

Teoretsko je ta razvoj šel nekako takole: pri *Marxu* sem se srečal s hkratnostjo samoproizvodnje človeka in soproizvodnje družbe; pri *Nietzscheju* sem se srečal s fenomenologijo volje do moči ter s psihologijo onkraj dobrega in zla; v *skupinski (psiho)dinamiki* sem se izkustveno srečal z relacijskim značajem identitete, s pomenom simbolnega, realnega in imaginarnega v človekovi komunikativni praksi ter s povezanostjo duha in telesa (npr. izkustvo organske zastrukturiranosti emocij); pri *geštalt terapiji* sem se srečal s "tukaj in sedaj" kot pogojem za samorefleksijo, z njenim pomenom za človekov osebnostni razvoj in rast ter s problemom povezanosti človeka z okoljem na način samorazmejevanja (npr. pomen zavesti na meji kontakta kot osnova paradoksnе teorije sprememb); pri *filozofiji jezika* sem se srečal z logiko in delovanjem jezika kot sredstva ekspresije, prenosnika sporočil in kot s človeško-družbeno vezjo; pri *strukturalizmu* sem se srečal s simbolno naddoločenoostjo, pri *teoretski psihoanalizi* z demontažo kartezijanskega subjekta, z nekakšno ontologijo teženj (hotenj, libida, gona, pulzije), z logiko delovanja nezavednega in z njim povezano človekovo konstitutivno iracionalnostjo in z vsem tem povezano kontingenčnostjo družbenih razmerij, z razumevanjem subjekta kot učinka simbolnega reda ter razumevanjem ideologije kot diskurzivne prakse, ki ima performativno moč, s pomočjo katere sama vzpostavlja realnost, o kateri govori.

In ko je na mesto "identitete identitete in difference", ki je značilna za Marxovo "levoheglovsko filozofijo združevanja", sčasoma stopila "*diferenca*

identitete in difference" (Luhmann, 1984) in ko se je izkustveno spoznanje o decentričnosti človeka začelo prežemati s spoznanjem o decentričnosti sodobnih družb, sem lastni eksistenci (in postopno razvojno modificiranemu hotenju) ustrezajoči sociološko-teoretski izraz začel nahajati v korpusu idej, pojmov, trditev in domnev modernizacijske in sistemske teorije, pri kateri sem našel teoretsko elaboracijo koncepta avtopoeze oz. samoproizvajanja.

3. Projektna raven: nekatere avtopoetične značilnosti gibanja za promocijo zdravja

Sprememba strukture osnovnih zdravstvenih problemov (prevlada bolezni civilizacije oz. načina življenja), vrtoglava rast sredstev, namenjenih zdravstvu, spoznanja o vse kompleksnejši vpetosti zdravstva v širši družbeni sistem, širjenje definicije zdravja in spoznanj o etiologiji posameznih bolezenskih problemov ter številne kritike medicine in zdravstva so poglavitni generatorji globalne preusmeritve zdravstva, ki smo ji priča v osemdesetih letih in ki jo označujemo za prehod od usmerjenosti v bolezen in zdravje k večji skrbi in odgovornosti ljudi za lastno zdravje.

Splošna deklaracija OZN o človekovih pravicah iz leta 1948 je dobila svojo operacionalizacijo v vrednostni usmeritvi svetovne zdravstvene organizacije (SZO) v obliki gesel, kot sta "*Zdravje za vse do leta 2000*" in "*Pravičnost v zdravju*" (Equity in Health). 38 splošnih razvojnih ciljev zdravstva in zdravstvenih politik, ki jih je SZO sprejela 1978. leta v Alma Ati, je dobilo svojo nadaljnjo razgradnjo: leta 1984 v Kopenhagnu v obliki dokumenta "*Promocija zdravja - koncepti in principi*" (Health Promotion - Concepts and Principles), leta 1986 v obliki *Ottawske listine*, istega leta v obliki dokumenta "*Zdrava javna politika*" (Healthy Public Policy), sprejetega v Adelaidi v Avstraliji, ter v obliki projekta "*Zdrava mesta*" (Healthy Cities Projects) - Lisboa 1986. Oxford University Press je istega leta začel skupaj s SZO izdajati tematski znanstveni časopis *Health Promotion*. V večini evropskih dežel se oblikujejo posebna vladna telesa ter zavodi oz. inštituti, katerih delo je projektno usmerjeno v zdravje, izhajati začnejo specializirani časopisi, organizirajo se študiji, tečaji in strokovna srečanja, izmenjujejo se izkušnje in informacije, množični mediji pa vse bolj popularizirajo uveljavljajoče se gibanje in aktivno dopolnjujejo konkretne raziskovalne in akcijske projekte.

Bolezen s tem seveda še ni izginila iz središča interesov medicine. Diagnosticiranje, zdravljenje in zavarovanje ostajajo še vedno vezani za bolezen. Toda v zdravstveno politiko, ekonomiko zdravstva, izobraževanje zdravstvenih delavcev, proizvodnjo opreme itd. je začelo prodirati *zdravje* kot

kriterij in cilj lastnega delovanja. Bistveno pri tem je, da je zdravje razumljeno kot *sredstvo* vsakodnevnega življenja in kot pozitivni koncept, ki zahteva mobilizacijo volje, znanja, denarja in moči ter kot tak ne more biti več samo v pristojnosti medicine in zdravstva.

Na osnovi omenjenih kulturnih, političnih, ekonomskih in (javno) zdravstvenih izvorov oz. faktorjev ter v skladu z vrednostnimi usmeritvami industrijsko visoko razvitih, notranje funkcionalno diferenciranih, specializiranih in sistemsko integriranih družbenih sistemov, ki so kot taki zmožni tudi visoke stopnje samoreprodukcije, samotransformacije in samousmerjanja, so se izoblikovali *globalni* (strateški) in *partikularni* (sektorski) *cilji*, katerih skupni imenovalac je težnja k povečanju zmožnosti ljudi, da nadzorujejo razmere in okoliščine, ki opredeljujejo njihovo zdravje. S tem je bil vzpostavljen "minimum pogojev za to, da cilji gibanja lahko obvezujejo širšo skupnost in da se sredstva akcije lahko prepoznajo kot legitimna" (C. Offe, 1987). Eksplicitno pa je njegova *političnost* prišla do izraza v legitimni, sistematično organizirani dejavnosti, usmerjeni k oblikovanju zdrave javne politike, ki vključuje tako rekoč vse sektorje in vse organizacijske oblike politično (z medijem moči) opredeljene regulacije vedenja ljudi in odnosov med družbenimi akterji.

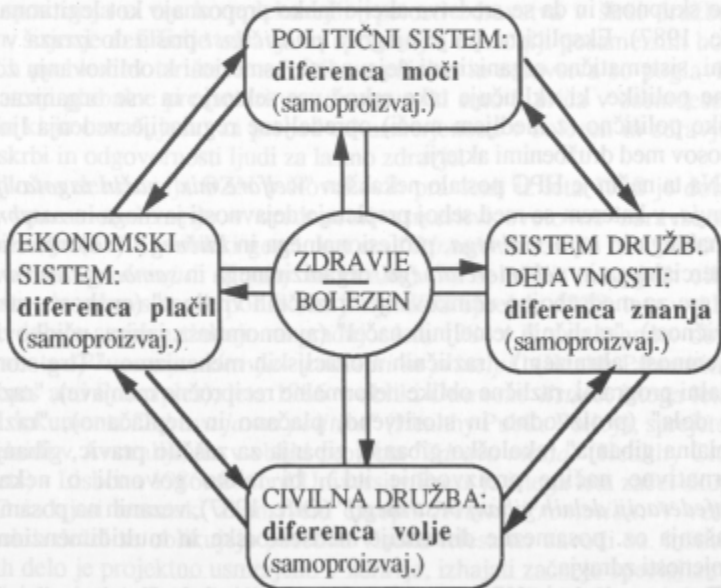
Na ta način je HPG postalo nekakšen "*welfare mix*" način zagotavljanja *zdravja*, v katerem se med seboj prepletajo dejavnosti javnega in *zasebnega*, formalnega in *neformalnega*, profesionalnega in *laičnega* (volonterskega), komercialnega in *nekomercialnega*, organiziranega in *samoorganiziranega*. Ker gre za medsebojno učinkovanje "različnih vrednot" (enakost, varnost, pravičnost), "različnih temeljnih načel" (avtonomnost, izbira, učinkovitost, vzajemnost, altruizem), "različnih alokacijskih mehanizmov" (trg storitev, socialni programi, različne oblike neformalne recipročne menjave), "različne tipe dela" (proizvodno in storitveno, plačano in neplačano), "različna parcialna gibanja" (ekološko gibanje, gibanja za zaščito pravic, gibanje za alternativne načine proizvodnje itd.), bi lahko govorili o nekakšni "*konfederaciji delnih gibanj in strategij*" (Offe, 1987), vezanih na posamezna vprašanja oz. posamezne dimenzije medsektorske in multidimenzionalne pogojenosti zdravlja.

To pomeni, da je HPG - v primerjavi z novimi družbenimi gibanji, ki jih poznamo - ohlapnejši "nosilec konflikta v zvezi z družbenim nadzorovanjem glavnih kulturnih vzorcev" (Touraine, 1987) ter ohlapnejši tip kolektivne akcije in ga ne tvori zgolj "skupek različnih tipov vedenja v družbenem sistemu, ki so zasnovani na konfliktu in ki prekoračujejo norme in pravila, institucionalizirana v družbenih vlogah političnega sistema" (Melucci, 1987).

Njegova *notranja značilnost* pa je poleg omenjene *pluralnosti* in

organizacijske ohlapnosti (visoke raznolikosti akcijskih oblik in nizke stopnje organizacijske učvrstitve) še to, da njegova *identiteta* ni oblikovana zgolj z institucionalnim družbenim kompozitom njegovih akterjev, marveč je *simbolno posredovana* s komunikacijskimi procesi, (samo)opazovanjem, (samo)opisovanjem ter pretvarjanjem (samo)opisanega v komunikacijsko relevantne semantične figure v skladu s specifično, na laštne komunikacijskem kodu temelječo avtopoetično operativno logiko, s pomočjo katere posamezni sektorji oziroma akterji soproducirajo "družbo" oziroma se vanjo konstitutivno (samo)umeščajo.

Tako si ob pomoči koncepta samoprodukcije *sistemske-teoretske konstrukcije* medsektorske produkcije zdravja v (post)modernej funkcionalno visoko diferencirani družbi lahko predstavljamo takole:

Navedene *samoreproduktivne značilnosti gibanja* izhajajo iz *strukturnih lastnosti modernih družb* - njihove visoke funkcionalne diferenciranosti, izoblikovanja delnih sistemov s specifičnimi komunikacijskimi kodi in njihovega aktivnega medsebojnega součinkovanja in prežemanja (interpenetracije) - in kot take omogočajo njegovo (samo)reprodukcijo v skladu z načeli njegove funkcionalnosti, učinkovitosti in uspešnosti.

Ob tem pa se zastavlja vprašanje, od kod posameznim sektorjem in pluralnim nosilcem gibanja sploh preferenca za vključevanje v strateške cilje te konfederacije delnih gibanj? Teh silnic namreč ni mogoče pripisati zgolj njihovemu fundamentalnemu vidiku samoproizvajanja mej okolja (prilagojenih oblikam življenja in reakciji na objektivno problemsko stanje), ne le razmahu razvoja resursov, ne le institucionalizaciji življenjsko praktičnih motivov, ne zgolj spremembam vrednot. *Izvor* teh preferenc je treba iskati v *generativnem součinkovanju različnih* (družbeno in osebnostno, strukturno, racionalno in iracionalno, izkustveno in teoretično, formalno in neformalno itd. pogojenih) oblik (*samo*)identitete, (*samo*)opazovanja, (*samo*)projektiranja in (*samo*)legitimiranja v razmerah funkcionalno visoko diferencirane in decentrirane družbe s široko paleto življenjskih možnosti ter visoko stopnjo strukturne, kognitivne in emocionalne negotovosti, "ki poraja komunikacijski pritisk majavih tal (kontingenco)" ter z njim povezano "rastočo pripravljenost za negacijo in konflikt na vseh parcialnih družbenih področjih" (K. P. Japp, 1989).

Ali z drugimi besedami, *vključenost akterjev in s tem povezana strateška učinkovitost gibanja nista dani že s samimi funkcionalno-institucionalnimi povezavami in vnaprej konstituiranimi pravili kolektivnih procesov učenja, marveč zgolj s predpostavkami za samoselektivno, komunikativno, učno-procesualno avtokatalizo reševanja problemov in s fleksibilno izmenjavo strateških problemskih con, povezanih s skupno (komunikacijsko ustvarjeno) zavestjo o globalni ogroženosti življenja in zdravja ter z rastočo zmožnostjo za "rizično" sodelovanje pri procesih ustvarjanja in širitve življenjskih možnosti bolj zdravega življenja. To pa pomeni, da tudi strateška učinkovitost delovanja akterjev gibanja ne more biti v natančnem pomenu ciljno usmerjena in kumulativno uspešna, saj je - bolj kot na racionalne zahteve stabilnih, funkcionalno diferenciranih sistemov - vezana na strateške interakcije samoreferenčnih sistemov (akterjev) z drugimi sistemi oz. akterji, (so)oblikovalci "družbe tveganja" (U. Beck, 1989) ter na s tem povezano (kontingenčno) medsebojno pogojevanje in omejevanje.*

Drulivo socialnih delavcev.

2. Isti dan smo ob koncu seminara ustanovili *Socialni forum za razvijeno* in *opazne* kot *clani* družbe strokovnih in prostovoljnih delavcev socialne sfere na predložitveni in omam, ki deluje v tesni mednarodni povezavi s *Centro Italiano di Solidarieta*.

Literatura

Niklas Luhmann, *Teorija sistemov*, Globus, Zagreb 1984

Ulrich Beck, *Družba tveganja*, Družboslovne razprave, št. 7, 1989

P. L. Berger, T. Lukmann, *Družbena konstrukcija realnosti*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1987

- Marx, Engels, *Izbrana dela*, I. zv., CZ, Ljubljana 1971
- Karl Marx, *Temelji slobode* (Grundrisse), Naprijed, Beograd 1977
- Frane Adam, *Deformirana modernizacija - (realni)socializem med tradicijo in modernostjo*, Družboslovne razprave, št. 7, Ljubljana 1989
- Ivan Bernik, *Socialistična družba kot "obmoderna družba"*, Družboslovne razprave, št. 7, Ljubljana 1989
- Ivan Bernik, *Pojmovni aparat teorije socialnih sistemov* (fragmentarni oris), rokopis, Ljubljana 1990
- Jürgen Habermas, *Nova nepreglednost*, v: *Obnova* (zbornik) Beograd 1987
- Klaus P. Jap, *Nova družbena gibanja in kontinuiteta moderne*, Družboslovne razprave, št. 7, 1979
- Alberto Melucci, *Novi društveni pokreti - teorijski pristup*, v: *Obnova...*, Beograd 1987
- Claus Offe, *Društveni pokreti - izazov granicama institucionalne politike*, v: *Obnova ...*, Beograd 1987
- Eugen Pusič, *Društvena regulacija*, Globus, Zagreb 1989
- Veljko Rus, *Socialna država in družba blaginje*, Domus, Ljubljana 1990
- Alain Touraine, *Uvod u proučavanje društvenih pokreta*, v: *Obnova...*, Beograd 1987
- Ciril Klajnšček, *Zdravje kot predmet in cilj naše razvojne politike*, Teorija in praksa, št. 12, 1990
- Ottawska listnina o krepitvi zdravja*, prevod, Zdravstvena skupnost Slovenije, Ljubljana 1989
- The Adelaide Recommendations: Healthy Public Policy, Health Promotion*, št. 2, 1988
- R. S. Downie, C. Fyfe in A. Tannahill, *Health Promotion - Models and Values*, Oxford University Press, 1990

Literatura

